

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vymáhání pohledávky věřitele při spáchání úpadkového trestného činu členem statutárního orgánu společnosti

Tento článek se zabývá analýzou platné právní úpravy při vymáhání pohledávky věřitele za dlužníkem - společností v úpadku, přičemž tato pohledávka je zároveň škodou způsobenou členem statutárního orgánu (jednatel) této společnosti za situace, kdy je vůči jednatele schváleno oddlužení a současně je tento člen uznán vinným ze spáchání úpadkového trestného činu v souvislosti s úpadkem společnosti.

V praxi jsem se setkal s následujícím případem: Věřitel měl pohledávku z obchodní činnosti za společností, na jejíž majetek byl prohlášen úpadek, proto následně svoji pohledávku přihlásil do insolvenčního řízení vedeného proti této společnosti. Během tohoto insolvenčního řízení podal jednatel společnosti sám na sebe návrh na zahájení insolvenčního řízení společně s návrhem na povolení oddlužení, které mu bylo insolvenčním soudem schváleno.

Později bylo zahájeno trestní stíhání vůči jednatele na základě trestního oznámení podaného insolvenčním správcem společnosti pro podezření ze spáchání trestného činu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 4 písm. a), b) zákona č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, v platném znění (dále jen **TZ**) a trestného činu zkrsování údajů o stavu hospodaření jmění podle § 254 odst. 1, odst. 4 **TZ**. Trestní řízení a obě insolvenční řízení (proti společnosti i proti jednatele) běžela současně.

V rámci adhézního řízení uplatnili poškození věřitelé své nároky na náhradu škody vůči jednatele, přičemž šlo mimo jiné o pohledávky vzniklé při obchodní činnosti společnosti. V trestním řízení nebyl zajištěn žádný majetek obviněného jednatele, neboť jednatel byl nemajetný. V odsuzujícím rozsudku byl jednatel ze všech skutků shledán vinným a celková výše škody způsobená věřitelům byla vyčíslena na 60 miliónů Kč.

Jak bude za této situace o nároku věřitele rozhodnuto a jaké jsou další možnosti vymáhání jeho původní pohledávky za společností a/nebo pohledávky na náhradu škody?

Shrnutí právní úpravy a judikatury

Trestní soud o nároku rozhodne za výše uvedeného stavu následovně. Soud přihlédně k § 140b zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), v platném znění (dále jen **IZ**), zakazující vydání rozhodnutí o pohledávkách a jiných právech týkajících se majetkové podstaty v jiných soudních nebo rozhodčích řízeních po dobu trvání účinků rozhodnutí o úpadku, jelikož tyto pohledávky mají být uplatněny přihláškou pohledávky v insolvenčním řízení, přičemž podle § 140c **IZ** nelze v těchto případech soudní a rozhodčí řízení ani zahájit.

Relevantní je zde rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2002, [\[1\]](#) podle kterého: „Pokud je před zahájením trestního stíhání anebo i v jeho průběhu prohlášen konkurs na majetek obviněného a do skončení trestního stíhání nedošlo k zániku účinků prohlášení konkursu (...) nelze v adhezním řízení rozhodnout o přiznání náhrady škody, ale poškozené je třeba s jejich nároky podle § 229 odst. 1 tr. ř.

odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních.“ Toto soudní rozhodnutí vychází z tehdejšího zákona č. [328/1991](#) Sb., zákon o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, který rozlišoval způsoby řešení úpadku konkurs a vyrovnání (dnes reorganizace). I přes jeho relativní stáří na něj současná soudní praxe navazuje [\[2\]](#) a judikovaný právní názor odpovídá omezení právě podle § 140b IZ.

Trestní soud se tak ve vztahu k poškozenému věřiteli omezí na to, že věřitele podle § 229 zákona č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění (dále jen **TR**) odkáže s jeho uplatněným a nepřiznaným nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Takto soud postupoval i ve výše popsaném případě.

Tato úprava vychází z koncepce přednosti insolvenčního řízení před individuálními způsoby vymáhání pohledávek. [\[3\]](#) Za dané situace má tedy věřitel svoji pohledávku uplatnit přihláškou do insolvenčního řízení, přičemž podle § 136 odst. 2 písm. d) IZ je nejzazším možným momentem (až na výjimku; viz níže) uplatnění přihlášky uplynutí 2 měsíců od rozhodnutí o úpadku. Podle § 83 IZ není prominutí zmeškání jakékoli lhůty v insolvenčním řízení přípustné.

Zákon zde připouští jedinou výjimku. Podle ustanovení § 173 odst. 1 věta 3 IZ může věřitel vykonatelné pohledávky na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem podat přihlášku pohledávky u insolvenčního soudu **kdokoli v průběhu insolvenčního řízení, pokud v trestním řízení o tomto trestném činu byl zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka** a přihláška pohledávky byla podána v době, kdy zajištění podle TR trvá. Takový věřitel má potom v insolvenčním řízení zvláštní postavení, které je obdobné postavení zajištěného věřitele podle § 167 odst. 2 IZ. [\[4\]](#) Pokud však dlužník, resp. obviněný žádný majetek nemá, není zajištění majetku možné.

Pokud bude dlužníkem splněno oddlužení, bude pravděpodobně podle § 414 IZ osvobozen od placení zbývajících pohledávek. Jedná se o veškeré pohledávky, které byly uspokojovány v rámci oddlužení, nebo které za normálního chodu měly být uspokojovány. [\[5\]](#) Podle § 416 odst. 1 IZ se osvobození mimo jiné netýká pohledávek na náhradu škody způsobené úmyslným porušením právní povinnosti.

Zhodnocení právní úpravy a návrhy de lege ferenda

Právo de lege lata staví věřitele, kterého člen voleného orgánu svým jednáním poškodil, v zásadě do bezvýchodné situace.

Společnost jako dlužník se dostane do úpadku a věřitel svoji pohledávku do daného insolvenčního řízení přihlásí. Nicméně v důsledku trestné činnosti jednatele nemá společnost žádný majetek. V tomto insolvenčním řízení tak nemůže být věřitelova pohledávka ani z části uspokojena.

Současně jednatel sám na sebe podá návrh na zahájení insolvenčního řízení, přičemž způsobem řešení úpadku bude oddlužení. I kdyby se o této skutečnosti věřitel dozvěděl před zahájením trestního řízení, bude tato informace pro něj zpravidla irelevantní, jelikož původní pohledávku má za společností a o vzniku pohledávky na náhradu škody, která spočívá ve vzniku původní pohledávky z obchodní činnosti za společností v důsledku trestného činu jednatele, nebude mít povědomí.

Orgány činné v trestním řízení (dále jen **OČTR**) poté věřitele vyrozumí o zahájení trestního řízení proti jednatele a postavení věřitele jako poškozeného v rámci trestního řízení. Věřitel tak sice řádně a včas svůj nárok na náhradu škody v rámci adhézního řízení uplatní, ale soud ho může přiznat jen v případě, že se podaří zajistit majetek obviněného. Protože však ve skutečném případě jednatel žádný majetek neměl, nebyl ani žádný zajištěn.

Trestní soud tak věřitele vždy za této situace odkáže do občanskoprávního řízení, které ale bohužel nelze ani zahájit, ani v něm vydat rozhodnutí, z důvodu trvání účinků spojených s úpadkem podle § 140 IZ a.n. V důsledku konceptu přednosti insolvenčního řízení by tak měl věřitel svoji pohledávku na náhradu škody ideálně uplatnit přihláškou v rámci insolvenčního řízení vedeného proti jednateli. Nicméně v době, kdy se věřitel o existenci potenciální pohledávky za jednatelem společnosti nejdříve mohl dozvědět, tj. doručení vyrozumění **OČTŘ**, již dvouměsíční lhůta pro podání přihlášky uplynula. Nabízí se též možnost vytknout nepoctivý záměr jednatele a přistoupit ke zrušení jeho schváleného oddlužení. Podle soudní praxe nepřihlášený věřitel sice postrádá legitimaci k podání návrhu na zrušení oddlužení[6], ale může podat podnět.[7] Nicméně, v případě, ze kterého tento článek vychází, bylo sice navrženo zrušení oddlužení, insolvenční soud se však nechal slyšet, že „pro insolvenční řízení není podstatné, zda dlužník se před jeho zahájením dopustil nepoctivého jednání postížitelného normami trestního práva (je nutné ctít i dosavadní presumpci nevinu), nýbrž to, zda samotným insolvenčním návrhem je sledován nepoctivý záměr; insolvenční řízení je dobrodinným zákonodárce i pro jakéhokoliv trestně odsouzeného dlužníka, který zákonnou cestou hodlá uspořádat své majetkové poměry ve vztahu k věřitelům“. Po zrušení oddlužení by se při naplnění poměrně složitých a specifických podmínek podle § 418 odst. 4, 5 a 6 IZ mohlo insolvenční řízení zastavit.[8] Prakticky se však tento postup jeví jako obtížně realizovatelný, jelikož se musí prokázat nepoctivý záměr jednatele podáním insolvenčního návrhu.

Věřitel by mohl uvažovat o jedné další možnosti. Mimo použití TŘ a IZ také připadá v úvahu použití zákona č. 90/2012 Sb., obchodních společnostech a družstvech, v platném znění (dále jen **ZOK**). Vzhledem k tomu, že jednání jednatele lze považovat ve smyslu § 66 ZOK za porušení povinností, kterým přispěl k úpadku obchodní korporace, se nabízí možnost podání incidenční žaloby podle stejného ustanovení v rámci insolvenčního řízení se společností. Tato žaloba může podle § 66 odst. 1 písm. a) ZOK znít na uložení povinnosti vydání prospěchu z výkonu funkce. Pokud je úpadek společnosti řešen konkursem, může podle § 66 odst. 1 písm. b) znít na doplnění pasiv jednatelem.[9] Nicméně i kdyby byla jednatelem uložena jedna z těchto povinností, nelze z důvodu probíhajícího oddlužení jednatele očekávat, že by ji alespoň z větší části splnil. Podání incidenční žaloby podle § 66 ZOK by proto bylo neúčelné.

Věřiteli tak zbývá už jen jediná možnost. Vyčkat na pominutí účinků spojených s úpadkem jednatele a následně pokračovat ve vymáhání svojí pohledávky v občanskoprávním řízení, neboť podle § 416 odst. 1 IZ nebude v případě splnění oddlužení dlužník od věřitelovy pohledávky na náhradu škody osvobozen. Nicméně mezi okamžikem podání žaloby a protiprávním jednáním jednatele společnosti může uběhnout i několik let, což může mít na vymáhání pohledávky za jednatelem podstatný vliv. Počátkem subjektivní tříleté promlčecí lhůty bude doručení vyrozumění věřitele **OČTŘ** o spáchaném trestném činu jednatele a právu věřitele na podání návrhu na přiznání náhrady škody v adhezním řízení. Pokud věřitel svůj nárok v adhezním řízení uplatní, promlčecí lhůta se během trestního řízení staví. Vzhledem k tomu, že promlčecí lhůta se nestaví v případě, že věřitel nepřihlásil svoji pohledávku na náhradu škody do insolvenčního řízení, se věřitelova pohledávka v závislosti na délce insolvenčního řízení po skončení trestního řízení může promlčet.

Ve výše popsaném případě skončila v insolvenčním řízení vedeném proti jednatelem lhůta pro přihlášení pohledávek v březnu 2020 a řízení ke dnešnímu dni stále probíhá, v případě insolvenčního řízení vedeném proti společnosti skončila lhůta pro přihlášení v říjnu 2018 a i toto řízení stále probíhá. Výrok trestního rozsudku, kterým se poškozený věřitel odkazuje do občanskoprávního řízení, nabyl právní moci v červenci 2023. Z promlčecí lhůty tak zatím uběhla již polovina.

Výše zhodnocenou právní úpravu lze považovat za mezeru v právu, neboť právní úprava umožňuje dlužníkovi – jednatelem se v zásadě vyvázat z povinnosti hradit náhradu škody, kterou způsobil věřitelům společnosti úpadkovým trestným činem, v hodnotě několika desítek milionů korun. Takovýto postup jednatele je v rozporu se základními zásadami soukromého práva včetně práva

insolvenčního a neměl by požívat právní ochrany.

Řešením by bylo přiznání nároku na náhrady škody v rámci trestního řízení bez ohledu na to, zda byl podle § 140b IZ zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka, a to s tím, že tento nárok se promlčí nejpozději za 10 let. Věřitel by tak už držel exekuční titul s tím, že možnost jeho vymáhání je po dobu trvání účinků spojených s úpadkem pozastavena. Zároveň by se takto věřitel vyhnul vynaložení dalších nákladů v občanskoprávním řízení.

Ještě vhodnějším řešením by bylo, kdyby právní úprava věřiteli s nárokem na náhradu škody, který byl přiznán v adhezním řízení, umožňovala tuto pohledávku přihlásit do insolvenčního řízení s odsouzeným jednatelem bez ohledu na fázi tohoto řízení. Nicméně to by mohlo v praxi činit obtíže, jelikož insolvenční řízení je koncipováno způsobem, že pohledávky lze zásadně přihlašovat do jediného okamžiku, zpravidla do 2 měsíců od rozhodnutí o úpadku a podávání pozdějších přihlášek by ztěžovalo možnost systematického uspokojování přihlášených věřitelů. Takové řešení by tak zasahovalo do právního principu právní jistoty. Na druhou stranu, v případě poškozeného věřitele lze hovořit téměř o bezpráví, neboť jednatel svým návrhem na zahájení insolvenčního řízení vůči jeho osobě mohl sledovat nepoctivý záměr a díky možnému promlčení se může vyhnout povinnosti uhradit náhradu škody, kterou sám svým trestněprávním jednáním způsobil. Je tedy na místě, aby byla právní úprava v tomto směru novelizována a to tak, že poškozený věřitel bude mít možnost přihlásit pohledávku kdykoliv.

Závěr

Tento článek zhodnotil nastavení právní úpravy ve vztahu k možnostem vymáhání pohledávky věřitele vůči společnosti, přičemž tato pohledávka je zároveň škodou způsobenou členem statutárního orgánu této společnosti za stavu, kdy společnost i jednatel jsou v úpadku, který bude v případě jednatele řešen oddlužením. Souběžně je vůči jednatele vedeno trestní stíhání pro podezření ze spáchání trestného činu v souvislosti s úpadkem společnosti.

Věřitel je při vymáhání svého nároku za výše uvedené situace značně omezen. Společnost je zcela bez majetku a pohledávka za společností nebude ani zčásti vymožena. Jednatel nemá žádný majetek a je proti němu vedeno insolvenční řízení se způsobem řešení úpadku oddlužením. Trestní soud nemůže věřiteli pohledávku v trestním řízení přiznat, neboť nebyl v trestním řízení zajištěn žádný majetek dlužníka dle § 140b IZ. Prakticky jedinou možností věřitele je vyčkat, až jednatel splní oddlužení, resp. pomínou účinky rozhodnutí o úpadku, a potom pohledávku vymáhat v občanskoprávním řízení. Nicméně nelze vyloučit, že jeho pohledávka nebude v mezidobí promlčena.

Dle mého názoru je tak na místě právní úpravu změnit tak, že poškozenému věřiteli bude možné v trestním řízení přiznat nárok na náhradu škody i přes zákaz vydání rozhodnutí podle § 140b IZ a:

1. věřitel by takto držel exekuční titul se zvláštní desetiletou promlčecí lhůtou; nebo
2. věřitel by měl možnost přiznaný nárok na náhradu škody dodatečně přihlásit do insolvenčního řízení s jednatelem nehledě na jeho stav.

Domnívám se, že ideálním řešením je druhá možnost. V opačném případě právní úprava umožňuje jednatele vytvořit takovou situaci, kdy se může vyvázat z povinnosti hradit náhradu škody, kterou způsobil věřitelům společnosti úpadkovým trestným činem, a takový postup by neměl požívat právní ochrany.

Mgr. Štěpán Michalica,
advokátní koncipient

Taubellegal
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

[TAUBEL LEGAL, advokátní kancelář s.r.o.](#)

Sokolovská 68/105
186 00 Praha 8

Tel.: +420 226 251 055
e-mail: office@taubellegal.com

[1] Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 41/2002 ze dne 6. 8. 2002.

[2] Např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tz 83/2019 ze dne 3. 12. 2019, nebo rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 5 Tz 4/2023 ze dne 23. 2. 2023.

[3] § 140c [Nově zahájená řízení]. In: SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. Insolvenční zákon. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.)

[4] § 140b [Zákaz vydání rozhodnutí]. In: SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. Insolvenční zákon. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023.

[5] § 414 [Osvobození dlužníka od placení pohledávek]. In: SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. Insolvenční zákon. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 16.)

[6] Rozsudek Nejvyšší soud sp. zn. 29 NSČR 143/2016, ze dne 31. 10. 2018.

[7] Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 370/21, ze dne 24. 2. 2021.

[8] Podle § 418 IZ platí, že insolvenční soud, pokud zjistí, že majetek dlužníka je pro uspokojení věřitelů zcela nedostačující (nepřihlíží se k majetkovým hodnotám vyloučeným z majetkové podstaty) a nejsou naplněny podmínky, aby byl i přesto prohlášen konkurs, které jsou takové, že insolvenční návrh byl podán dlužníkem spolu s návrhem na povolení oddlužení a současně dlužník požádal, aby byl způsobem řešení jeho úpadku konkurs, a současně zaplatil zálohu na náklady insolvenčního řízení, pokud mu to soud uložil, rozhodne namísto prohlášení konkursu zastavením insolvenčního řízení.

[9] ŠUK, Petr. § 66 [Zvláštní povinnosti při úpadku obchodní korporace]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 228.)

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [K postavení zajištěného věřitele v insolvenčním řízení](#)
- [K \(ne\)způsobilosti notářského zápisu jako exekučního titulu pro nařízení exekuce prodejem zástavy](#)
- [Promlčení pracovněprávních pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou](#)
- [Preventivní restrukturalizace](#)
- [Odpovědnost státu za nesprávný úřední postup exekutora: Je stát skutečně „posledním dlužníkem“?](#)
- [Odstoupení od smlouvy v insolvenčním řízení](#)
- [Zřízení exekutorského zástavního práva – právní rámec, dopady a judikatura](#)
- [Novela nařízení o insolvenčním řízení nabyla účinnosti – jaké přinesla změny?](#)